

Målnummer:	Ö449-00	Avdelning:
Domsnummer:		
Avgörandedatum:	2001-03-20	
Rubrik:	Fråga huruvida ett avtal om leverans och installation av en värmepanna hos en privatperson skall anses som ett konsumentköp eller en konsumenttjänst.	
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none"> • Konsumentköplagen (1973:877) • 2 § konsumenttjänstlagen (1985:716)	
Rättsfall:	NJA 1951 s. 271	

REFERAT

OK Värme i Stockholm AB, numera Preem Värme i Stockholm AB (Preem), levererade och installerade i maj 1990 en värmepanna hos en privatperson. I augusti 1996 upptäckte denne ett läckage från pannan. Till följd av felet visade det sig nödvändigt att byta hela pannan.

Fastighetsägaren hade villaförsäkring hos Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag, som betalade ut försäkringsersättning i enlighet med villkoren och övertog försäkringstagarens rätt att kräva ersättning av den för skadan ansvarige.

Trygg-Hansa väckte herefter talan mot Preem vid Stockholms TR och yrkade att Preem skulle förpliktas att gottgöra Trygg-Hansa för den ersättning som bolaget hade utgett till försäkringstagaren. Till grund för sin talan åberopade Trygg-Hansa att värmepannan hade varit behäftad med fel, eftersom den avvikit från vad som hade avtalats eller från kravet på normalt god beskaffenhet, samt att pannbytet var ett avhjälpande av fel enligt konsumenttjänstlagen som Preem ansvarade för.

Preem bestred Trygg-Hansas talan och gjorde i första hand gällande att reklamation inte hade skett i rätt tid. Enligt Preem var konsumentköplagen och inte konsumenttjänstlagen tillämplig i målet. För den händelse konsumenttjänstlagen skulle anses tillämplig hävdade Preem att det inte var fråga om arbete på byggnad eller fast egendom i den mening som avses i 17 § nämnda lag.

Det var i målet ostridigt mellan parterna att reklamation hade skett inom skälig tid, dock senare än två år från det att leverans och installation ägt rum.

På parternas begäran beslöt TR:n (chefsrådmannen Ohman) d. 25 jan. 2000 med stöd av 56 kap. 13 § RB att till HD:s prövning hänskjuta följande fråga: Är det i målet aktuella köpet, med åtföljande installations- och monteringsarbete, att betrakta som ett köp enligt konsumentköplagen, eller ett sådant arbete som avses i 1 § 2 konsumenttjänstlagen, dvs. arbete på fast egendom, byggnader eller andra anläggningar --- eller på andra fasta saker?

Parterna (ombud för Trygg-Hansa advokaten P-G.J. och för Preem advokaten C-G.W.) utvecklade sin talan i skrifter till HD.

Preem åberopade ett utlåtande av docent L.O. Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr W. föreslog i betänkande följande beslut: Skäl. Vid tiden för avtalsslutet gällde dels konsumenttjänstlagen (1985:716) i sin lydelse före d. 1 jan. 1991, dels konsumentköplagen (1973:877), vilken sedan d. 1 jan. 1991 har ersatts av en betydligt utökad konsumentköplag (1990:232). Enligt övergångsbestämmelserna till ändringarna i konsumenttjänstlagen och 1990 års konsumentköplag skall i fråga om avtal som ingåtts före ikraftträdandet äldre föreskrifter gälla. 1973 års konsumentköplag reglerar

endast i begränsad omfattning förhållandet mellan näringsidkare och konsument. Kompletterande regler till denna lag får hämtas främst i 1905 års köplag.

Konsumenttjänstlagen är tvingande till konsumentens förmån. Enligt 1 § 1 och 2 gäller lagen med vissa angivna undantag för konsumenttjänster som avser arbete på bl.a. lösa saker eller på fast egendom eller byggnader. Arbetet skall avsätta materiella spår och omfattar inte bara engångsprestationer utan även fortlöpande avtal om tjänster, t.ex. årligt underhåll på värmepannor. Andra vanliga och betydelsefulla arbeten som omfattas av lagen är installationsarbeten, reparations- och underhållsarbeten på byggnader och anläggningar, t.ex. målning, fasadputsning, takbeklädnadsarbeten samt om- och tillbyggnadsarbeten (prop. 1984/85:110 s. 142 f. och 145).

Genom 2 § 2 klargörs att konsumenttjänstlagen inte gäller beträffande sådana installations-, monterings- eller liknande arbeten som är att betrakta endast som en biförpliktelse för näringsidkaren enligt ett avtal om en lös sak. Av bestämmelsen i sig framgår inte när en biförpliktelse skall anses föreligga och inte heller om överenskommelsen bör bedömas som två särskilda avtal. Avtal om arbete på egendom som typiskt sett går ut på att näringsidkaren skall tillhandahålla såväl gods som arbete omfattas allmänt sett av konsumenttjänstlagen, medan köpeavtal typiskt sett går ut på endast tillhandahållande av gods. När ett arbetsåtagande framstår som ett väsentligt moment i avtalet torde detta normalt böra betraktas som ett avtal om en tjänst och inte som ett köp. Man kan därvid inte enbart se till värderationen mellan arbete och gods utan får fästa vikt vid om arbetet framstår som kvalificerat därför att det kräver fackmans sakkunskap, skicklighet eller särskild utrustning (prop. 1984/85:110 s. 153).

Säljaren skulle enligt ifrågavarande avtal dels leverera en kombipanna och visst annat gods, dels utföra vissa monterings- och justeringsarbeten, håltagning i och lagning av skorstenen samt borttransport av den gamla pannan. Någon värdemässig uppdelning av prestationerna har inte skett i avtalet, men parterna har tidigare enats om att arbetskostnaden uppgick till ca 16 % av det totala beloppet. Trygg-Hansa har senare gjort gällande att denna andel är större, men inte närmare angett hur stor.

Parterna är i viss mån oense om hur kvalificerat det utförda arbetet skall anses vara. Den bedömning som går att göra av det utförda arbetet är, att det till sin övervägande del framstår som enklare monteringsarbete bestående i infästning av färdiga ledningar och apparatur. Även den i målet redovisade tidsåtgången för olika arbetsmoment talar för en sådan bedömning. Arbetet kan således inte sägas framstå som kvalificerat genom att kräva fackmans sakkunskap, skicklighet eller särskilda utrustning.

Konsumenttjänst- och konsumentköplagen lämnar en möjlighet att dela upp avtalet i olika delar, en avseende köp och en avseende arbete. En förutsättning för att en sådan uppdelning skall kunna ske bör vara att delarna är klart åtskiljbara. Med den redovisning som gjorts och de ståndpunkter parterna intagit låter det sig inte göra i detta mål.

Med beaktande av vad som sagts ovan framstår inslaget av köp som klart dominerande och arbetet ter sig som en biförpliktelse i avtalet. Således bör ifrågavarande köp med åtföljande installations- och monteringsarbete betraktas som ett köp enligt konsumentköplagen (1973:877).

HD:s avgörande. HD förklarar att konsumentköplagen (1973:877) är tillämplig på ifrågavarande köp med åtföljande installations- och monteringsarbete.

HD (JustR:n Gregow, Victor, Håstad, referent, och Lundius) fattade följande slutliga beslut: Skäl. Frågan i målet gäller huruvida regler om köp eller om tjänst skall tillämpas på ett s.k. blandat avtal, i detta fall ett avtal där säljaren av en vara dessutom skall installera varan hos köparen. Saken har betydelse främst genom att en säljares ansvar för fel enligt köpreglerna preskriberas efter två år medan en näringsidkares ansvar för fel vid en tjänst, om tjänsten utgörs av arbete på en fast sak, preskriberas efter tio år.

Vid tiden för avtalsslutet 1990 gällde dels konsumentköplagen (1973:877) kompletterad med regler från 1905 års köplag, dels konsumenttjänstlagen (1985:716).

Varken i 1905 års köplag eller i 1973 års konsumentköplag fanns någon bestämmelse om i vilken mån lagen var tillämplig på blandade avtal. I sin kommentar till köplagen ansåg Almen att ett avtal inte förlorade sin egenskap av köp blott därför att säljaren tillika åtagit sig att verkställa det arbete som erfordrades för sakens förening med fast

egendom. Köplagen borde vara tillämplig när varan representerade ett högre värde än kostnaden för tjänsten, när det infogade föremålet var en självständigt existerande lös sak och när dess infogande i en byggnad ekonomiskt sett var endast en biförpliktelse. (Almen, Om köp och byte av lös egendom, 4 uppl. s. 58 f.)

Konsumenttjänstlagen gäller tjänster som avser bl.a. arbete på lösa saker och arbete på fast egendom, på byggnader eller på andra fasta saker. Enligt 2 § 2 gäller lagen inte beträffande sådana installations-, monterings- eller andra arbeten som näringsidkaren utför för att fullgöra ett köpavtal.

Ett blandat avtal kan under vissa förutsättningar vara att uppdelas i en köp- och en tjänstedel (jfr prop. 1984/85:110 s. 153 f. och prop. 1989/ 90:89 s. 64 f.). En viss försiktighet med en sådan uppdelning bör dock iakttas bl.a. med hänsyn till de problem som kan uppstå beträffande fastställande av orsakssamband och beräkning av prisavdrag för ett fel (jfr NJA 1951 s. 271). Det i målet aktuella avtalet omfattar leverans och installation till ett gemensamt pris och bör behandlas som en enhet.

Bedömningen av huruvida Preem får anses ha utfört installationen av värmepannan till fullgörande av ett köpavtal bör göras efter en helhetsbedömning av huruvida varan eller tjänsten utgjorde den övervägande delen av förpliktelsen (jfr 2 § 2 st. 1990 års köplag och 2 § 2 st. 1990 års konsumentköplag), varvid hänsyn bör tas framför allt till värdet på varan och tjänsten, till huruvida särskild fackkunskap, skicklighet eller utrustning erfordrades och till om varan efter installationen lätt kunde frigöras och sålunda behållit sin identitet.

Kostnaden för värmepannan var väsentligt högre än kostnaden för installationen. Arbetet var inte av särskilt kvalificerat slag och krävde inte någon avancerad specialutrustning. Värmepannan var även efter installationen tämligen lätt att demontera och behöll sålunda sin identitet. Mot denna bakgrund framstår det som naturligt att avtalet får anses avse köp.

Följaktligen är 1973 års konsumentköplag och, i utfyllande delar, 1905 års köplag tillämpliga på avtalet.

HD:s avgörande. HD förklarar att det i målet aktuella avtalet är att betrakta som ett köp enligt konsumentköplagen (1973:877).

JustR Blomstrand var av skiljaktig mening och anförde: Det ifrågavarande avtalet slöts i maj 1990. Visserligen hade regeringen då avlämnat propositioner till riksdagen om ny köplagstiftning (prop. 1988/89:76 och 1989/ 90:89) och riksdagen antog de nya lagarna d. 30 maj 1990 (rskr. 1989/ 90:299 och 300). Emellertid trädde den nya köplagen och den nya konsumentköplagen inte i kraft förrän d. 1 jan. 1991 och enligt övergångsbestämmelser skulle äldre bestämmelser gälla i fråga om avtal som hade ingåtts före ikraftträdandet. Den nya konsumentköplagen är således inte tillämplig på avtalet.

Vid tiden för avtalsslutet gällde dels konsumentköplagen (1973:877), kompletterad med regler i köplagen (1905:38 s. 1), dels konsumenttjänstlagen (1985:716).

Varken i 1905 års köplag eller i 1973 års konsumentköplag fanns någon bestämmelse om i vilken mån lagen var tillämplig på blandade avtal. I förarbetena till 1973 års konsumentköplag förklarade föredragande statsrådet att han ville avvakta resultatet av utredningen om konsumenttjänster, innan han tog ställning till hur gränsen mellan köpregler och tjänsteregler skulle dras vid blandade avtal (prop. 1973:138 s. 161).

Konsumenttjänstlagen gäller enligt 1 § - med vissa undantag som inte är aktuella i målet - tjänster som avser bl.a. arbete på lösa saker och arbete på fast egendom, på byggnader eller på andra fasta saker. Enligt 2 § 2 gäller lagen inte installation, montering eller annat arbete som en näringsidkare utför för att

fullgöra ett avtal om köp av en lös sak. Av förarbetena framgår att denna undantagsbestämmelse tar sikte på sådana installationsarbeten etc. som är att betrakta endast som en biförpliktelse för näringsidkaren enligt ett avtal om köp av en lös sak. I förarbetena sägs vidare att det ofta ligger närmare till hands att hänföra ett blandat avtal under konsumenttjänstlagen än att bedöma det som ett köp. Så snart arbetsåtagandet framstår som ett väsentligt moment i avtalet torde detta sålunda normalt böra betraktas som ett avtal om en tjänst och inte som ett köp. Uppenbarligen kan man härvid, enligt motiven, inte enbart eller ens i första hand se till värderelationen mellan arbete och gods. Minst lika viktigt torde vara om arbetet framstår som kvalificerat därför att det kräver en fackmans sakkunskap, skicklighet eller särskilda utrustning. Som exempel på tjänst anförs byte av motor eller växellåda i en bil, och som exempel på köp nämns försäljning av tvätt- och diskmaskiner även om säljaren har åtagit sig att ombesörja installationen. (Prop. 1984/85:110 s. 153 f.)

De nu återgivna motivuttalandena ger konsumenttjänstlagen ett visst försteg framför den då gällande köplagstiftningen vid valet av tillämplig lag för blandade avtal. Från konsumentskyddssynpunkt framstår detta som naturligt. Genom konsumenttjänstlagen infördes nämligen en relativt fullständig lagstiftning på konsumenttjänstområdet, medan 1973 års konsumentköplag var inskränkt till tvingande regler om ett minimiskydd på olika punkter av större betydelse för konsumenterna (jfr a. prop. s. 23 f.).

Ett blandat avtal kan under vissa förutsättningar vara att uppdelas i en köp- och en tjänstedel (jfr a. prop. 1984/85:110 s. 153 f.). En viss försiktighet med en sådan uppdelning bör dock iakttas, bl.a. med hänsyn till de problem som kan uppstå beträffande fastställande av orsakssamband och beräkning av prisavdrag för fel (jfr NJA 1951 s. 271). Det i målet aktuella avtalet avser leverans och installation av en värmepanna för ett gemensamt pris och bör behandlas som en enhet.

Den fråga som då inställer sig är om konsumenten kan göra gällande det mer utbyggda konsumentskyddet enligt konsumenttjänstlagen eller om han är hänvisad till den äldre, köprättsliga lagstiftningen. Avgörande för svaret på den frågan är om installationsarbetet är en sådan biförpliktelse som enligt 2 § 2 konsumenttjänstlagen undantas från den lagens tillämpningsområde eller om arbetsåtagandet framstår som ett väsentligt moment i avtalet och detta därmed blir att betrakta som ett avtal om en tjänst.

Preem har uppgivit att arbetskostnaderna utgjorde 16 % av det samlade priset. Själva installationsarbetet tog enligt Preem drygt tre timmar, vartill kom bl.a. "rivning" av den gamla pannan, intrimning av anläggningen och vissa transporter. Åtminstone några arbetsmoment torde ha krävt viss sakkunskap. Sammantaget kan tjänstedelen i avtalet inte ses bara som en biförpliktelse till köpet av värmepannan. Arbetsåtagandet framstår som så väsentligt att konsumenttjänstlagen är tillämplig på avtalet.

TR:n har ställt frågan om det aktuella avtalet rör ett sådant arbete som avses i 1 § 2 konsumenttjänstlagen, dvs. arbete på fast egendom, på byggnader, eller andra anläggningar --- eller på andra fasta saker. Frågan är av intresse mot bakgrund av preskriptionsreglerna i 17 § 1 st. konsumenttjänstlagen. Där föreskrivs att konsumenten inte får reklamera ett fel i tjänsten senare än två år, eller i fråga om arbete på mark eller på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker, tio år efter det att uppdraget avslutades, såvida inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

Bestämmelsen om den tioåriga preskriptionstiden har inte anknytits till det rättsliga begreppet fast egendom. Det innebär enligt förarbetena att bestämmelserna i 2 kap. JB om vad som är att hänföra till fast egendom inte har någon betydelse när det gäller att avgöra vad som utgör arbete på byggnad. Det avgörande blir i stället om det är fråga om arbete på själva byggnaden som sådan - vartill givetvis får räknas sådana arbeten som taklägningsarbeten, målning, tapetsering och anbringande av fast inredning o.d. - eller arbete på föremål som i och för sig inte naturligen kan betraktas som en del av själva byggnaden men som har fästats vid denna på ett sådant sätt att de är att betrakta som fasta saker. (A. prop. s. 220 f.)

I förevarande fall gick arbetet ut på att värmepannan skulle anbringas som fast inredning i byggnaden och anslutas till byggnadens värmesystem. Installationen är därmed att anse som arbete på byggnad och avtalet omfattas

av den längre preskriptionstiden.

Den fråga som har hänskjutits till HD bör enligt min mening besvaras på följande sätt: Det i målet aktuella avtalet är att betrakta som ett avtal om ett sådant arbete som avses i 1 § 2 konsumenttjänstlagen, dvs. arbete på fast egendom, på byggnader eller andra fasta anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker.

HD:s beslut meddelades d. 20 mars 2001 (mål nr Ö 449-00).

Sökord: Konsumentköp; Konsumenttjänst; Konsument

Litteratur:
